

Кретов Д. Ю.

Одесский национальный экономический университет

ПЕРИОДИЗАЦИЯ КРЕДИТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКОВ УКРАИНЫ

Резюме

В статье раскрыты особенности формирования кредитного рынка в Украине. Предложено периодизацию развития кредитной деятельности отечественных банков. Исследовано кредитную деятельность банков в течение каждого этапа. Проанализировано влияние факторов, которые ускоряли или замедляли развитие кредитных отношений в Украине. Осуществлен анализ влияния финансовой глобализации на кредитные операции национальных банков.

Ключевые слова: кредитная деятельность, кредит, финансовая глобализация, кредитная экспансия, риск.

Kretov D. Y.

Odessa National Economic University

THE CREDIT ACTIVITY PERIODISATION OF THE BANKS OF UKRAINE

Summary

In the article has been disclosed the formation features of the credit market in Ukraine; suggested the periodization of the development of the domestic banks credit activity; researched the credit activity of banks in each stage; analyzed the influence of factors that accelerate or slow down the development of the credit relations in Ukraine; implemented the analysis of the financial globalization influence on credit operations of national banks.

Key words: credit activity, credit relationships, financial globalization, credit expansion, credit risk.

УДК 336.71(477)

Кудряк Ю. В.

Барилук І. В.

Пайтра Н. Г.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОЦІНЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано показники розвитку банківської системи України у період 2009–2015 рр. Розглянуто структуру фінансових ресурсів банків, якість кредитної політики, рентабельність власного капіталу та активи банків. Визначено основні диспропорції у розвитку вітчизняного банківського бізнесу та ключові напрями монетарного регулювання.

Ключові слова: банк, кредит, депозит, рентабельність власного капіталу, рентабельність активів.

Постановка проблеми. За показником надійності українські банки визнано найгіршими у світі – 140-те місце з 144 країн. За даними Всесвітнього економічного форуму (далі – WEF), в загальному рейтингу конкурентоспроможності Україна посіла 79-те місце з 140 країн, при цьому найслабшою ланкою виявився рейтинг надійності банків, згідно з яким Україна перебуває на останньому місці. Отже, необхідним є пошук та впровадження ефективного монетарного регулювання НБУ діяльності банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективності функціонування банківських установ розкрито у працях зарубіжних науковців: Г. Габарда, Е. Гілла, Дж. Кемпбелла, П. Роуза, Д. Сінкі та інших. Значний внесок у розвиток досліджень цієї тематики зробили М. Алексєєнко, З. Васильченко, О. Дзюблук, В. Міщенко, А. Мороз, С. Науменкова, М. Савлук, Л. Примостка, Т. Смовженко та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Етап реформування банківської системи України обґрунтований вимогами часу з метою забезпечення її фінансової стабільності й ефективної євроінтеграції.

Метою статті є оцінення основних показників ефективності розвитку банківської системи України впродовж 2009–2015 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для подолання кризових явищ і стимулювання макроекономічного розвитку в сучасних умовах необхідно є мобілізація зусиль окремих банків і регуляторів банківської діяльності для забезпе-

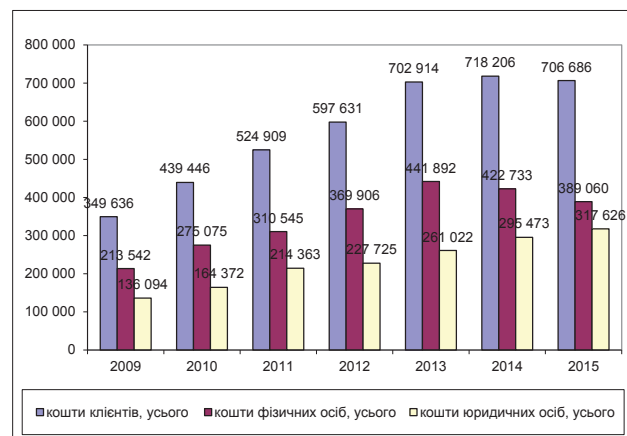

Рис. 1. Динаміка депозитів банків у розрізі вкладників у 2008–2015 рр. (млн грн.)

Джерело: побудовано автором на основі даних НБУ

чення фінансової стабільності банківської системи країни, що актуалізує необхідність діагностики показників розвитку вітчизняної банківської системи у кризові роки. На рис. 1 зображена динаміка обсягів депозитної бази банків за період 2009–2014 рр.

Розглядаючи рис. 1, ми бачимо зниження частки приросту з 25,7% у 2009 р. до 2% у 2014 р., крім 2013 р., що демонструє зростання частки приросту з 14 до 18%. При цьому частка депозитів фізичних осіб перевищує частку юридичних осіб, проте різниця між ними зменшується (з 39% до 61% у 2009 р., з 41% до 59% у 2014 р.). У 2015 р. відбулося зниження загальної кількості депозитів у банківській системі України на 2% порівняно з 2014 р., при чому впродовж 2015 р. збереглася тенденція 2014 р. щодо зниження депозитів фізичних осіб, а обсяг депозитів юридичних осіб продовжував збільшуватися – на 7,5% порівняно з 2014 р.

У структурі сукупних фінансових ресурсів, якими володіє банк, переважають зобов'язання. Основними видами зобов'язань банківських установ в Україні є депозити юридичних і фізичних осіб, завдяки яким формується фінансова основа для здійснення банківськими установами активних операцій і отримання прибутку. Проведемо аналіз обсягів депозитів, які залучали вітчизняні банки у період 2008–2015 рр. (див. рис. 2).

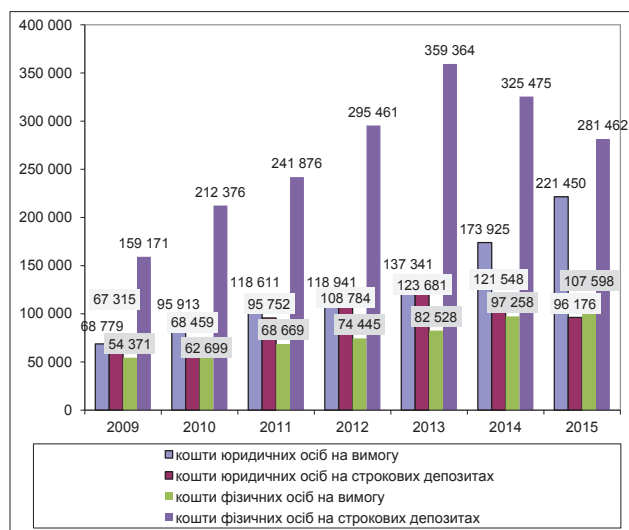

Рис. 2. Динаміка депозитів банків у 2008–2015 рр. (млн грн)

Джерело: побудовано автором на основі даних НБУ.

Згідно з даними рис. 2, упродовж 2008–2014 рр. частка депозитів фізичних осіб на вимогу не перевищувала частки строкових депозитів (від 18 до 25%), а частка строкових депозитів юридичних осіб була меншою частки депозитів на вимогу (від 41 до 49%). У 2015 р. порівняно з результатами 2014 р. відбулося скорочення строкових депозитів юридичних осіб на 21%, а фізичних осіб – на 13,5%. Водночас мала місце тенденція зростання обсягу коштів до запитів як фізичних осіб (на 11%), так і юридичних осіб (на 27%).

На рис. 3 зображено динаміку частки депозитів у пасивах банківських установ України у 2008–2015 рр. Період 2008–2011 рр. характеризувався поступовим зростанням частки депозитів у структурі пасивів, що пояснювалося зниженням доступу банків на зовнішні фінансові ринки та

одночасною стабілізацією економічних процесів. Проте упродовж 2012–2014 рр. частка депозитів у пасиві коливається на рівні 53–55%. У 2015 р. порівняно з 2014 р. частка депозитів у структурі пасивів банків зросла на 2,3%.

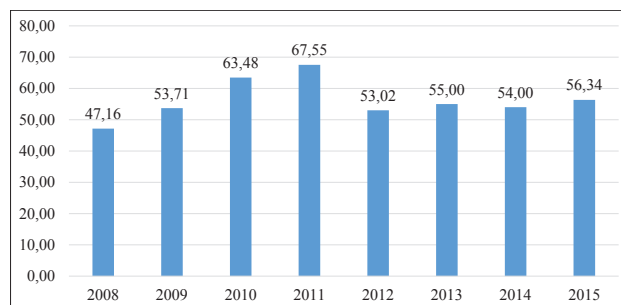

Рис. 3. Частка депозитів у пасивах банківських установ України у 2008–2015 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі даних НБУ.

В умовах складної економічної та політичної ситуації у країні погіршення ринкових очікувань і зниження схильності до заощаджень увага НБУ була зосереджена на заходах підтримки стабільного функціонування банків, сприянню проведення платежів та своєчасному виконанні банками фінансових зобов'язань перед вкладниками.

Далі розглянемо кредитну політику банківських установ у період 2009–2015 рр. (див. рис. 4).

Рис. 4. Динаміка кредитів банків у 2009–2015 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних НБУ

Аналізуючи рис. 4, ми бачимо, що у кредитній політиці банківських установ спостерігається збільшення обсягів кредитування юридичних осіб. Поступове зростання частки кредитів, наданих юридичним особам, з 67% у 2009 р. до 81% у 2015 р. Динаміка загального обсягу кредитування набула циклічного характеру: зростання у періоди 2009–2011 рр., 2012–2015 рр., спад з 2011 до 2012 рр. У 2015 р. збереглася тенденція до зростання обсягів кредитування фізичних осіб після різкого скорочення за результатами 2013 р., однак показників максимуму 2009 р. так і не досягла.

На рис. 5 зображено динаміку збільшення обсягів активів, що спрямовуються на кредитування юридичних осіб, яка є незначною – з 49,75 до 57,9%. Водночас майже удвічі знизився обсяг кредитування фізичних осіб: з 18,76 до 26,57% за період 2009–2011 рр., з 11,07 до 11,85% упродовж 2012–2014 рр., що пов'язано з суттєвою часткою проблемних кредитів населення у портфелях банків у кризовий період.

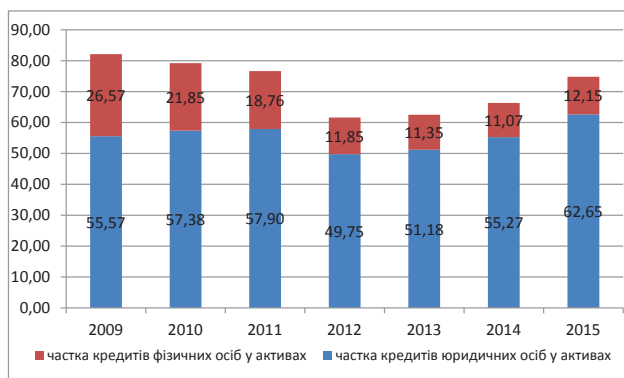

Рис. 5. Частка кредитів у активах банківських установ України у 2009–2015 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі даних НБУ

На рис. 6 зображено частку простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів у 2009–2015 рр.

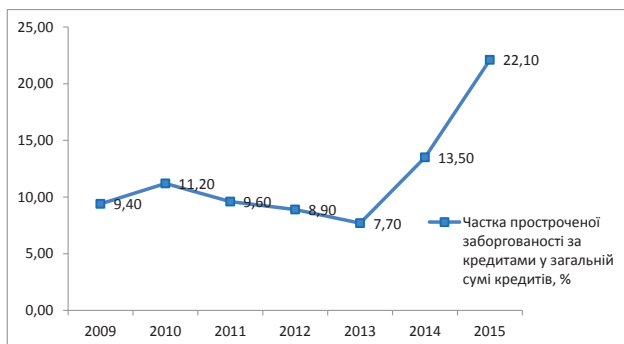

Рис. 6. Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів у 2009–2015 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі даних НБУ

Ефективність діяльності банківських установ можна охарактеризувати за допомогою відповідних показників прибутковості (рентабельності). Рентабельність активів банків прийнято визначати як відношення балансового прибутку до сукупної вартості усіх активів банківської установи. Кожен банк визначає цей показник в обов'язковому порядку станом на кінець року або на будь-яку дату, яка є важливою для зацікавлених у банківській діяльності осіб. У свою чергу НБУ розраховує цей індикатор ефективності роботи банків на основі відомостей усіх учасників банківської системи та оприлюднює отриманий результат як офіційну статистичну інформацію.

Рис. 7. Рентабельність активів банків України у 2008–2015 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі даних НБУ

Динаміка зміни значення рентабельності активів банків України у період 2008–2015 рр. зображена на рис. 7.

Отже, динаміку рентабельності банківських активів (ROA) можна було б вважати відносно стабільною, якби не різке стрибкоподібне зниження досліджуваного показника у 2009 та 2015 рр., кризових для фінансового сектору України.

Проте, незважаючи на позитивні зрушення, показники рентабельності активів банківської системи до 2012 р. включно продовжують залишатись від'ємними, тобто банки України у переважній більшості функціонують на ринку як збиткові установи. У 2012 р., завдяки абсолютному зростанню на 1,21%, показник рентабельності активів банків нарешті набуває показника зі значенням «+», проте вже у 2013 р. тенденція показника знову змінилась у бік зниження його значення, а у 2014 р. досягла рівня -4,07%. А за результатами 2015 р. значення показника досягло свого мінімуму -5,46%.

Показник рентабельності власного капіталу банку (ROE) характеризує здатність власних фінансових ресурсів установи генерувати прибуток і дає змогу оцінити можливість забезпечення реального зростання власного капіталу в розмірах, адекватних зростанню ділової активності. Показники рентабельності власного капіталу учасників банківської системи України зображено на рис. 8.

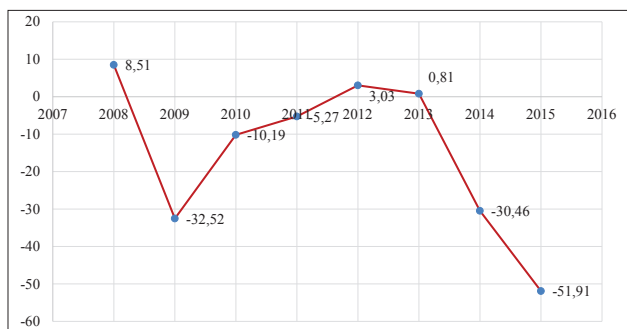

Рис. 8. Рентабельність власного капіталу банків України в 2008–2015 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі даних НБУ

З рис. 8 видно, що впродовж 2008–2015 рр. рентабельність власного капіталу банків була низькою. Різкого скорочення цей показник (-32,52%) досягнув у 2009 р., що пояснюється розгортанням фінансово-економічної кризи, після якого почалося поступове зростання рівня ROE вітчизняних банків до 2012 р. У 2012 р. відбулося зниження його значення, і в 2014 р. цей показник знизився і становив -31,27%.

Отже, з 2008 до 2015 рр. рентабельність власного капіталу банків України знизилась з 8,51 до -51,21%, тобто на 42,7%. Таким чином, рентабельність власного капіталу банківської системи втратила майже 100% докризового рівня, а падіння до -51,21% свідчить про період роботи банків над зниженням ризику та підвищенням прибутковості діяльності.

Висновки. Оцінення показників діяльності банків свідчить, що розвиток вітчизняної банківської системи носить перманентний характер, існує ризик дестабілізації банківської системи країни в результаті загострення фінансових проблем одного системного банку. При цьому НБУ як регуляторний орган повинен посилити відповідальність банківських установ за взяті фінансові зобов'язання перед клієнтами та мінімізувати ризик поширення системних криз у банківській сфері.

Список літератури:

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>
2. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Інструкція, затверджена Постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 р. № 368 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01/stru#Stru>
3. Рашкован В. Концентрація банківської системи України: міфи та факти / В. Рашкован, Р. Корнилюк // Вісник НБУ. – 2015. – № 12. – С. 6–38.
4. Про Національний банк України : Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
5. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
6. CIA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2092rank.html>
7. The Global Competitiveness Report 2014–2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf

**Кудляк Ю. В.
Барилук І. В.
Пайтра Н. Г.**

Львівський національний університет імені Івана Франко

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ РАЗВИТИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

Резюме

В статье проанализированы показатели развития банковской системы Украины за период 2009–2015 гг. Рассмотрена структура финансовых ресурсов банков, качество кредитной политики, рентабельность собственного капитала и активов банков. Определены основные диспропорции в развитии отечественного банковского бизнеса и ключевые направления монетарного регулирования.

Ключевые слова: банк, кредит, депозит, рентабельность собственного капитала, рентабельность активов.

**Kudliak Y. V.
Bariliuk I. V.
Paitra N. G.**

Ivan Franko National University of Lviv

THE ASSESSMENT OF DEVELOPMENT EFFECTIVENESS OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

Summary

The article analyses the indicators of Ukrainian banking system development during the period 2009-2015. The focus is on the structure of financial resources of banks, the quality of credit policies, return on equity and assets of banks. The main imbalances in the development of the domestic banking business and the key directions of monetary regulation are identified.

Key words: bank, loan, deposit, ROE, ROA.

УДК 336.018+336.57

**Лиса О. В.
Кухарєва О. О.**

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Досліджено сутність поняття «фінансова безпека домогосподарств» у контексті розгляду компонентного складу фінансової безпеки держави. Визначено фінансові ризики, з якими зіштовхуються домогосподарства, та розглянуто джерела їх виникнення. Особлива увага при розгляді загроз фінансовій безпеці домогосподарств приділена зростанню комунальних тарифів.

Ключові слова: фінансова безпека домогосподарств, фінансові ризики, комунальні тарифи, прожитковий мінімум, заробітна плата.

Постановка проблеми. Останнім часом актуальності набула проблема виявлення засобів адекватного реагування на зовнішні, а особливо на внутрішні виклики економіці України. У зв'язку з цим, з'явилася нагальна потреба в забезпеченні й підтримці на необхідному рівні фінансової безпеки України. Поняття «фінансова безпека держави» трактується науковцями в різних аспектах.

Так, під фінансовою безпекою держави можна розуміти такий стан фінансово-кредитної системи держави, який характеризується наявністю необхідних фінансових інструментів і розробленістю механізму їх системного функціонування, що дає змогу протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам та сприяє поверненню цієї системи до ефективного функціонування. Зазначена система